

Дунська А.Р.

к.е.н., доцент

Башкіна А.С.

Студент ФММ

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

ЧИННИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто теоретичні основи організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства. Встановлено, що в умовах глобалізації світового господарства та міжнародних економічних відносин значною мірою підвищується роль зовнішньоекономічної діяльності як для економіки країни загалом, так і для підприємства зокрема. Визначено основні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на організаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Досліджено способи виходу підприємства на зовнішні ринки та визначено їх переваги і недоліки. Виділено основні принципи організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Дослідження показали, що основною з негативних рис зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств є те, що в процесі її здійснення вони не намагаються шукати і використовувати нові резерви підвищення ефективності ЗЕД або використовують їх нераціонально. Запропоновані напрями вдосконалення організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства дадуть змогу підвищити його ефективність.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, організаційне забезпечення, підприємство, організаційна структура, чинники.

Dunskaya A. R.

Bashkina A. S.

FACTORS OF ORGANIZATIONAL SUPPORT INTERNATIONAL BUSINESS AN ENTERPRISE

In the article the theoretical foundations of organizational support of foreign economic activity an enterprise. Found that in a globalized world economy and international economic relations is largely the role of foreign economic activity for the economy as a whole and in particular for the company. For many Ukrainian enterprises foreign economic factor is of particular significance. Identified the major internal and external factors affecting the organizational support of foreign economic activity. Investigated ways out on foreign markets and identified their advantages and disadvantages. Identified the basic principles of organizational support international business activity. Studies have shown that the major negative features of foreign economic activity of domestic enterprises is that in the course of work, they do not try to look for new reserves and use efficiency of foreign economic activity or use them irrationally. Offered directions improve organizational support for International Business will allow to increase its effectiveness.

Keywords: foreign economic activity, organizational support, enterprise, organizational structure, factors.

Дунская А. Р.

Башкина А. С.

ФАКТОРЫ ОРГАНИЗАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены теоретические основы организационного обеспечения внешнеэкономической деятельности (ВЭД) предприятия. Установлено, что в условиях глобализации мирового хозяйства и международных экономических отношений в значительной степени повышается роль

внешнеэкономической деятельности как для экономики страны в целом, так и для предприятия в частности. Определены основные внешние и внутренние факторы, влияющие на организационное обеспечение внешнеэкономической деятельности предприятия. Исследованы способы выхода предприятия на внешние рынки и определены их преимущества и недостатки. Выделены основные принципы организационного обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятия. Исследования показали, что основной из отрицательных черт внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий является то, что в процессе ее осуществления они не пытаются искать и использовать новые резервы повышения эффективности ВЭД или используют их нерационально. Предложенные направления совершенствования организационного обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятия позволят повысить его эффективность.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, организационное обеспечение, предприятие, организационная структура, факторы.

Постановка проблеми та актуальність дослідження.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємства, яка здійснюється шляхом реалізації зовнішньоекономічних зв'язків, розглядається як невід'ємна сфера господарської діяльності, яка здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість виробленої продукції. На сьогоднішній день, інтернаціоналізація світових господарських зв'язків, розвиток спеціалізації та кооперації потребують глибоких змін в організації забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

На жаль, на вітчизняних підприємствах досі не сформована належна система організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. В зв'язку з цим, дослідження питань організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та вироблення на цій основі необхідних методичних рекомендацій є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств знайшло відображення у працях таких науковців, як Н.А. Кизим, В. А. Зінченко, М.І. Дідківський, І.В. Багрова, Н.І. Редіна, В.Є. Власюк, О.О. Гетьман, Ю.Г. Козак, Н.С. Логвинова, І.Ю. Сиваченко та ін. Питання організаційного забезпечення діяльності підприємств знайшли відображення у роботах низки вітчизняних вчених-економістів, серед яких слід відзначити праці Лакізи В., Львовочкіна С., Радіонової Н., Шилової О. та ін. Теоретичне та методологічне обґрунтування окремих аспектів формування організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств висвітлено в роботах таких українських дослідників як Кавас І., Кириченко О., Козак Ю., Пшик-Ковальська О., Передало Х., Фатенок-Ткачук А., Цьомик Ю. та ін. Втім, як свідчать результати досліджень, на сьогодні в науковій літературі відсутнє комплексне вивчення чинників організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження чинників формування організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах поступового розширення відкритості української економіки та наближення її до світових стандартів, що обумовлено тенденціями глобалізації, ключові зміни, що відбуваються на підприємствах, визначаються зовнішньоекономічними факторами. Висока динаміка цих змін ставить підприємства у такі умови, при яких вони, для виживання і збереження довгострокової конкурентоспроможності, повинні постійно корегувати свою діяльність з урахуванням вимог навколишньої дійсності, а це потребує від них перманентних внутрішніх і зовнішніх перетворень.

Механізм забезпечення зовнішньоекономічної діяльності формується і функціонує як в середині підприємства, так і за його межами і залежить від багатьох факторів.

Дія факторів зовнішнього середовища передбачає вплив факторів з боку державних та ринкових механізмів. До факторів впливу на організаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства з боку державних механізмів слід віднести політичні, економічні, адміністративні, інституціонально-правові та соціальні. Фактори впливу з боку ринкових механізмів можна об'єднати у дві групи економічних та організаційних факторів [5, с. 25].

Визначення впливу факторів внутрішнього середовища, на організаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства характеризується особливостями підприємства, в якому формується система забезпечення, їх доцільно поділити на економічні, організаційні та соціально-психологічні фактори [5, с. 25].

Формування та вдосконалення організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства має бути першочерговим управлінським рішенням керівництва, використання якого дасть змогу сформуванню й реалізувати конкретну послідовність заходів, що спрямовані на стабільне функціонування ЗЕД підприємства, її стійкий, перспективний розвиток [2, с. 225]. Ми вважаємо, що прийняття зазначеного рішення є важливим як для підприємства загалом, так і для його зовнішньоекономічної діяльності зокрема.

Процес організаційного забезпечення ЗЕД не є відокремленою підсистемою зі своїми внутрішньосистемними цілями, він підпорядкований розв'язанню завдань, які випливають із цілей функціонування підприємства. Організаційне забезпечення ЗЕД підприємства залежить насамперед, від належно побудованої організаційної структури, яка відповідатиме загальним цілям підприємства. Воно значною мірою залежить від взаємодії та координації діяльності підрозділів, функціонально пов'язаних із ЗЕД. Формування взаємодії функціонально пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю підприємства підрозділів є частиною організаційного забезпечення ЗЕД підприємства. Ця взаємодія повинна здійснюватися на основі формально встановлених (регламентованих) і

неформальних організаційних зв'язків між елементами організаційної системи підприємства [4, с. 7].

Організаційна структура зовнішньоекономічної діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема таких як:

- масштаби ЗЕД;
- досвід роботи підприємства на міжнародних ринках;
- складність продукції;
- витрати, які пов'язані з виробництвом за кордоном або з продажем продукції на зовнішніх ринках;
- контроль над гнучкістю бізнесу, прибутками і поведженням у конкурентному середовищі;
- економічна свобода;
- конкуренція на зовнішніх ринках;
- ризики, пов'язані з роботою на міжнародних ринках [1, с. 67].

При незначному обсязі зовнішньоторгових операцій немає необхідності створювати окрему структуру для цілей зовнішньоекономічної діяльності, для здійснення зовнішньоторгових операцій доцільно використовувати торговий апарат, розрахований для роботи на внутрішньому ринку.

При збільшенні зовнішньоторгових операцій створюється спеціальний експортний або імпорتنний відділ, або відділ зовнішньоекономічної діяльності (чи зовнішньоекономічних зв'язків), залежно від того якими операціями займається дане підприємство чи організація. Такий відділ не входить до складу внутрішнього збутового апарату, а виокремлюється в самостійний функціональний підрозділ.

Структура подібного роду відділів в більшості випадків індивідуалізована і залежить від задач, які визначені для цього відділу керівництвом організації. В структурі експортного відділу найчастіше виділяють такі підрозділи [6, с. 94]:

1. *Функціональні сектори* (валютний, транспорту, реклами, торговельно-договірний). Вони вивчають відповідні функціональні питання, надають

інформацію керівництву про умови здійснення зовнішньоторгових операцій.

2. *Територіальні сектори.* Приділяють увагу всім питанням торгівлі з певною групою країн незалежно від номенклатури товару.
3. *Галузеві сектори.* Займаються питаннями торгівлі лише якимось окремими товаром чи дуже близькою за характером групою товарів.

Структуру імпортного відділу найчастіше розділяють за двома секторами:

1. **Адміністративним сектором**, функції якого охоплюють підтримку зв'язків з іноземними постачальниками, підготовку для них необхідної інформацію; митне оформлення товарів; контроль процесу упаковки і транспортування вантажів; оформлення фінансових документів, облік та аналіз; контроль за надходженням дивідендів; перепродаж імпортних товарів у порту, на вокзалі або з митного складу.
2. **Закупівельним сектором**, головна задача якого – безпосереднє здійснення закупівельних операцій.

При великих і регулярних експортних поставках фірмі необхідний і структурно оформлений організаційний апарат. У найбільш загальному виді функціональна роль зовнішньоторговельного підрозділу (ЗТП) показана на рис. 1.

На рис. 1 видно, що на підприємстві виділене експортне виробництво з ЗТП і заступником керівника по ЗЕЗ, що і займаються збутом експортної продукції.

Окрім зазначених чинників на формування системи організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності впливає спосіб виходу підприємства на зовнішній ринок: прямий чи непрямий.

Розглянуті вище варіанти формування організаційної структури зовнішньоекономічної діяльності, що зорієнтовані на створення власного внутрішнього підрозділу, який займається питаннями ЗЕД, або працює через відділи зовнішньоекономічних зв'язків (зовнішньоторговельні фірми, торгові дома), властиві для прямого способу виходу на зовнішні ринки, коли відбувається безпосередній зв'язок між виробником і споживачем. Зокрема, наприклад,

зовнішньоторговельний підрозділ чи фірма (ЗТФ), що займається міжнародним маркетингом, являє собою структурну ланку підприємства (фірми), що діє від його імені, з його доручення і виходячи з його комерційних інтересів. Така ланка, що реалізує міжнародний товарообмін, і насамперед експортно-збутову діяльність, здатен якісно підвищити маркетинг на зовнішніх ринках і домогтися результативності міжнародної кооперації, а також проводити роботу з формування попиту, забезпечувати найбільш тісний зв'язок з іноземними споживачами.

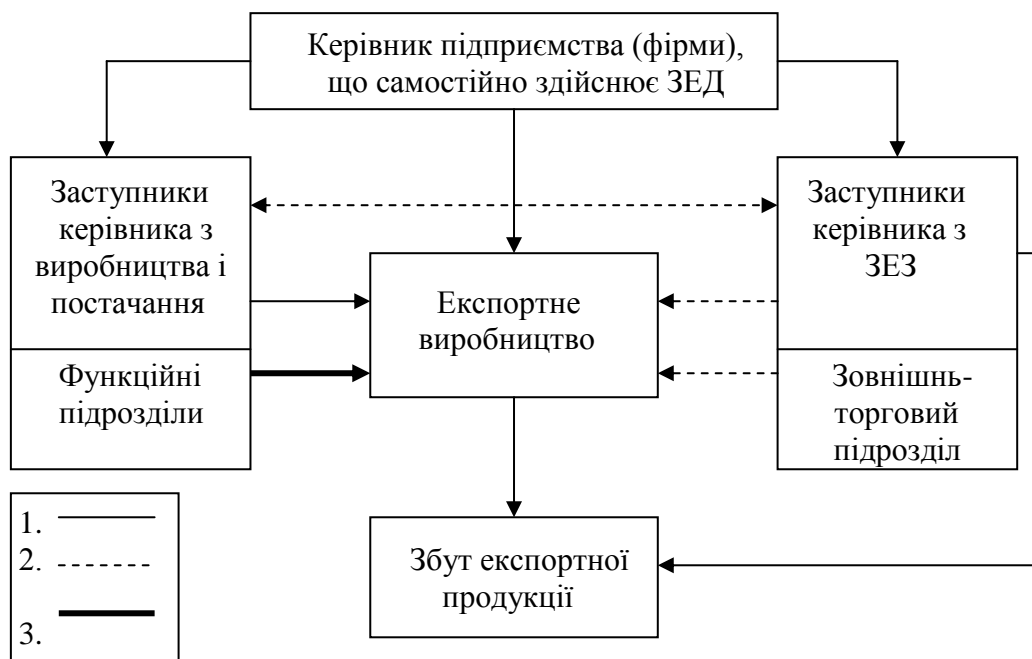

Рис. 1. Узагальнена структура управління ЗЕД підприємства (фірми) – експортера при наявності власного зовнішньоторгового підрозділу:

- 1 – адміністративне управління;
- 2 – координація;
- 3 – виробничо-технологічний зв'язок [6, с. 97]

У випадку, якщо підприємство залучає торговельних посередників для вирішення питань зовнішньоекономічної діяльності, основною функцією яких є встановлення зв'язків між продавцем та покупцем, і які є незалежними від виробників та споживачів, то тут виникає непрямий спосіб купівлі-продажу товарів на зовнішніх ринках.

Переваги та недоліки прямого та непрямого способів виходу підприємства на зовнішні ринки наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки прямого та непрямого способів виходу підприємства на зовнішні ринки

Спосіб виходу на зовнішній ринок	Переваги	Недоліки
Прямий	<ul style="list-style-type: none"> – незалежність експортера від сумлінності й активності організацій-посередників; – відсутність витрат, пов'язаних із виплатою винагороди за послуги посередника; – можливість здійснення контролю над ходом торговельних операцій; – безпосередній контакт експортера з ринками збуту; – можливість швидше реагувати на сучасні тенденції і зміни, що відбуваються на зовнішніх ринках. 	<ul style="list-style-type: none"> – посередники мають у своєму розпорядженні великі можливості в організації реклами, виставок, ярмарків; – фірма-експортер не вкладає коштів в організацію збутової мережі на території країни-імпортера; – торговельні посередники мають стійкі ділові зв'язки з банками, страховими і транспортними компаніями; – експортер звільняється від діяльності, пов'язаної з реалізацією товару; – на ринки окремих товарів, монополізованих торговельно-посередницькими фірмами, можна потрапити тільки при використанні посередницької ланки.
Непрямий	<ul style="list-style-type: none"> – ризик, пов'язаний з тим, що економічні, соціальні, правові умови країн-партнерів дуже різняться між собою; – потреба у персоналі високої комерційної кваліфікації зі знанням специфіки роботи іноземних ринків. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність контакту між експортером та іноземним споживачем; – додаткові витрати, пов'язані із виплатою винагороди за послуги посередника; – ризик недобросовісної роботи організацій-посередників.

Джерело: складено на основі [7, с. 86]

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності потребує від підприємства певної підготовленості, проведення системних перетворень з метою забезпечення її ефективності. У зв'язку з цим для вітчизняних підприємств доцільно визначити такі напрями удосконалення організаційного забезпечення ЗЕД у контексті глобалізаційних процесів:

1. Підвищення якості виробленої продукції з метою забезпечення конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку. Цього можна

досягнути у випадку технічного переоснащення виробництва, підвищення кваліфікації півників, залучення інвестицій.

2. Розвиток системи менеджменту підприємства: використання новітніх методів, способів і форм управління для вирішення поставлених завдань. Тобто для поліпшення розвитку підприємства в умовах глобалізації необхідно, перш за все, у веденні справ орієнтуватися на міжнародне середовище. Необхідно розробляти стратегію підприємства з урахуванням вимог міжнародного ринку, підвищувати ефективність бізнес-процесів підприємства до міжнародного рівня, розробляти модель розвитку підприємства на основі досвіду зарубіжних конкурентів.

3. Забезпечення швидкості та ефективності дій за умов обмежених ресурсів підприємства, вдосконалення як організаційної структури, товарних, фінансових та інформаційних потоків, так і технології роботи, внутрішнього та зовнішнього документообігу.

4. Навчання персоналу, інвестування в людський капітал і т.д. (стажування за кордоном, участь у міжнародних конференціях).

5. Удосконалення контрактної діяльності:

- підписання міжнародних контрактів з урахуванням рекомендацій міжнародних організацій;

- вибір вітчизняними підприємствами економічно доцільних для них умов поставок товару;

- залучення до роботи з закордонними партнерами досвідчених і кваліфікованих фахівців з ведення переговорів і укладання зовнішньоторговельних договорів;

- кваліфіковане складання валютно-фінансових умов контракту, оскільки це забезпечить майже стовідсотковий фінансовий успіх угоди.

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження було встановлено, що ефективна зовнішньоекономічна діяльність забезпечує успіх підприємства на світовому ринку. Дослідження показали, що спроможність підприємства забезпечити існування в динамічному середовищі значною мірою

залежить від результативності організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства, яке є своєрідним підґрунтям, основою організації процесів, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Перспективою подальшого дослідження є розробка механізму організаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що дасть змогу підприємству комплексно підійти до вирішення проблеми виходу на зовнішні ринки.

Література

1. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / О. Кириченко, І. Кавас. – К.: Фінансист, 2000. – 653 с.
2. Лакіза В.В. Організаційно-економічне забезпечення функціонування підприємства / В.В. Лакіза, К.Я. Качмар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.8. – С. 224-229.
3. Пшик-Ковальська О.О. Чинники впливу на планування зовнішньоекономічної діяльності / О.О. Пшик-Ковальська, Х.С. Передало // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 296 – 301.
4. Радіонова Н.Й. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваційним розвитком машинобудівного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (підприємства машинобудівної та металургійної галузей)” / Н.Й. Радіонова. – Луганськ, 2010. – 19 с.
5. Фатенок-Ткачук А.О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / А.О. Фатенок-Ткачук // Наукові праці КНТУ. – Сер.: Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 23-29.
6. Дунська А.Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика. Навчальний посібник./ А.Р. Дунська. – К. Кондор, 2013. – 688 с.
7. Топольницька Т.Б. Теоретичні засади організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Т.Б.

Топольницька // Всеукраїнський науково-виробничий журнал Інноваційна економіка – 2013. – № 2. – С. 84-88.

References

1. Kirichenko A. International Management / Alexander Kirichenko, I. Kavas. - K.: Financier, 2000. - 653 p.
2. Lakiza V. The organizational and economic functioning of the enterprise / V. Lakiza, K. Kachmar // Scientific Herald NLTU Ukraine. - 2011. - Vol. 21.8. - P. 224-229.
3. Psyk-Kowalska O. Factors influencing the planning of foreign economic activities / O. Psyk-Kowalska, X. Peredalo // Scientific Herald NLTU Ukraine. - 2012. - Vol. 22.8. - P. 296 - 301.
4. Radionova N. Organizational and economic support of innovative development engineering enterprise: Author. Dis. on competition sciences. degree candidate. Econ. Sciences specials. 08.00.04 "Economics and business management (enterprise engineering and metallurgical industries)" / N. Radionova. - Lugansk, 2010. - 19 p.
5. Tkachuk-Fatenok S. Analysis of factors influencing the development of foreign trade of machine-building enterprises / S. Fatenok-Tkachuk // Proceedings KNTU. - Sir .: Economics. - 2010 - Vol. 17. - P. 23-29.
6. Dunska A.R. Zovnishnoekonomichna diialnist: teoriia i praktyka. Navchalnyi posibnyk./ A.R. Dunska. – K. Kondor, 2013. – 688 p.
7. Topolnitska T. The theoretical basis of organizational and economic support International Business / T. Topolnitska // Ukrainian Scientific and Production Innovative Economy - 2013. - № 2. - P. 84-88.